

як сердечний біль – за тим, радісне та найцінніше, за життям... У них передчуття та спокій смерті. У них завмерла краса... У їхній душі пуста піль, мертвота гайв... Їх досяг уже подих зими... Тривають сумні, але горді – як цвіти, останні з останніх...» [6, с. 162]. У наведеному контексті «хризантема» є символом любові, а також плінності часу того, що все минає і вмирає, а отже, в'яучи, квіти говорять про нетривкість любові і самого життя, цією нетривкістю вони і дорогі, бо дають змогу зрозуміти, що найцінніше – це життя. Отож «хризантема» символ любові, плінності і смерті. «**Цвіти хризантем** еднають світ живих зі світом померлих, творять якийсь третій світ, до якого шукаю дороги...» [6, с. 235].

А в наступній цитаті це вже символ постійності й вічності: «*Все минає, довго не триває. У душі з'являються нові проблими... Не в'януть тільки хризантеми*» [6, с. 232].

Хризантема символізує темні, ворожі сили, які роз'єднують. «*Подав мені – цвіт білих хризантем... Ті цвіти спізнені, сумні, смерті символ-емблема... Між нами стануть сили злі, ворожі, разом ми не підем... Чому? Чому все біла хризантема? А доля знає, кому й що подати вчас... Хвилює лан пушистих хризантем, а цвіти ті – сумна емблема... Разом ми не підем*» [6, с. 16]. Ось так передає письменниця сум і печаль за несдійсненням. А номен білий набуває негативної емоційної оцінки.

Уляна Кравченко добирає мовні засоби не тільки відповідно до змісту художнього твору, а й залежно від душевного стану: «*Останки зів'ялих хризантем із останніх букетів, що їх прислав мені ще з дороги, зі станції, нагадують похорон, цвинтар, і я не маю сили-відваги вичарувати-викликати мелодії*» [6, с. 187]. Отож, дивлячись на зав'ялі букети хризантем, які нагадують цвинтар, похорон, символ смутку та жалю і героїня не може працювати, писати музику.

Також хризантеми символізують давноминулі часи «*Були тоді цвіти хризантем, як зорі яскраві, а зорі були, як цвіти...*» [6, с. 187], «*І сьогодні, як і тоді, зі мною він – цвітуть хризантеми, сніги біліють...*» [6, с. 194]. Як бачимо, авторка ототожнює хризантеми зі своїми спогадами, думками, переживаннями, мріями: «*Усе під час музичних сеансів розцвітають хризантеми*» [6, с. 232].

Попри те, з якими сумними символами асоціюється хризантема у героїні твору, вона її зберігає як щось найкоштовніше, те що завжди з нею. «*Дивися, в моєму портфелі при мені є твоя світлина, і жмут волосся, і ця квітка – хризантема*» [6, с. 215].

Окрім того, хризантеми – особливі квіти для Уляни Кравченко, за словами коханого, вони подібні до неї. «*Букетик білих хризантем... «Сумні цвіти, подібні до тебе... – казав він». «Між блідістю цих осінніх цвітів і твоєю задумливістю є подібність»*» [6, с. 196]. Для розуміння специфіки художнього світу письменника велике значення має аналіз поетичних номінацій із значенням кольору. Кольороназви виступають різновидом символів. Як зазначив Л. Вітгенштейн: «Колір спонукає нас філософствувати» [3, с. 157]. У всі часи вчені працювали над розв'язанням проблеми символіки кольору. Білий колір в українському народному сприйманні, за В. Жайворонком, набув символу чистоти, сонячного світла, життя [2, с. 38]. У білому вбачають найвищі блага, душевність, красу; закріплені в словниковому складі мови словообрази із цим колорантом, як слушно зауважує Л. Ставицька, «увібрали глибину національної культури, психології, етики, а всі реалії, забарвлені у білий колір, виражають особливий погляд українця на світ, ціннісну орієнтацію у ньому» [4, с. 35].

Письменниця заквітчала нев'ялими хризантемами свій найбільший твір від початкового до кінцевого епізоду. У сцені прощання з матір'ю, рідним Миколаєвом, першим коханням авторка останній погляд дарує своїм улюбленим хризантемам: «*Не побачу восени в дзеркалі пучка хризантем, що все стояли на моєму столику, коли я писала... Сумні, білі цвіти... Мос перше невисловлене кохання... І вони – ті цвіти – все, як тіль, будуть зі мною...*» [6, с. 413].

Як бачимо, прикладом яскравої індивідуально-авторської мовної манери може слугувати поетичний стиль Уляни Кравченко. У повісті «Хризантеми» письменниця виявила знання лексичного багатства української мови. Досліджуючи символи у мові творів Уляни Кравченко, ми зможемо краще зрозуміти й осмислити грані таланту письменниці.

Образи-символи з номеном хризантема виконують важливу композиційну та змістову функцію, яка й визначає неповторний стиль Уляни Кравченко.

Література:

1. Пустова Ф. Д. Тропіка в художньому творі / Ф. Д. Пустова. – Донецьк, 1972. – 54 с.
2. Жайворонко В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / В. В. Жайворонко. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
3. Жайворонко Н. В. Українська етнолінгвістика : Нариси: навч. посіб. для студ. вищ. нав. закл. / Н. В. Жайворонко – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
4. Ставицька Л. «В болю білий колір». Ставицька Л. Культура слова / Л. Ставицька. – 1992. – Вип. 43. – С. 35–40.
5. Новикова М. Символика в художественном тексте : символика пространства / М. Новикова, И. Шама. – Запорожье : Вергил, 1996. – 231 с.
6. Уляна Кравченко. Хризантеми : Повість. – Чикаго : Видавництво Миколи Денисюка, 1961. – 328 с.

УДК 811.161.2'373: 82.09(477)

Т. Д. Ліщук,

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ 'ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ' У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

У статті досліджується концепт 'зовнішність людини' на матеріалі творчості М. Стельмаха, В. Винниченка та Ю. Андруховича, що дозволило створити власну класифікацію зазначеного концепту і з'ясувати його місце в індивідуальному стилі письменників.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, зовнішність людини, ідіостиль.

СТРУКТУРА КОНЦЕПТА 'ВНЕШНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА' В КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКЕ

В статье исследовался концепт 'внешность человека' на материале творчества М. Стельмаха, В. Винниченко и Ю. Андруховича, что позволило создать собственную классификацию указанного концепта и выяснить его место в индивидуальном стиле писателей.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, внешность человека, идиостиль.

THE STRUCTURE OF THE CONCEPT OF 'APPEARANCE OF THE PERSON' IN THE COGNITIVE LINGUISTICS

The article is devoted to defining the structure of the concept of 'appearance of the person' is based on the novels by M. Stelmakh, V. Vynnychenko and Y. Andrukhovych, that was chosen for the purpose of to compare display items linguistic picture of the world in a different historical period. To achieve the goal we foresee implementing such tasks: 1) to analyze

the definitions of «concept» and to indicate its own understanding of the concept; 2) define of semantic content the concept of 'appearance of the person'; 3) propose own graduation concept 'human appearance'.

In the study we have chosen the separation of the concepts for the degree of integration of semantic structures the makrokontsept, a basic concepts, the pidkontsept, the mikrokontsept, the segments and the elements that are subordinated superkontseptu vertex (or mehakontseptu). The mehakontsept the 'person' is consists of 20 makrokontseptu including of makrokontsept the 'appearance of the person'. The 6 concepts, the 22 pidkontseptu, the 26 mikrokontseptu and 12 segments are subordinated to this makrokontsept, each of which can be characterized by the presence of the 24 elements installed.

These writers were chosen for the purpose of to compare display items linguistic picture of the world in a different historical period.

Key words: a cognitive linguistics, concept, the appearance of the person, the idiostyle.

Сучасне мовознавство значну увагу приділяє когнітивній лінгвістиці, чільне місце в якій посідає антропоцентричний аспект, зокрема дослідження мови у тісному зв'язку з людським мисленням, свідомістю, пізнанням тощо.

Дослідження ідіостилу письменників як основних фундаторів мовного процесу є одним із актуальних напрямів лінгвістики. Сьогодні об'єктами наукових розвідок індивідуального стилю письменника стають здебільшого концепти та лексико-семантична система. Так, наприклад, науковці досліджували концепти у творчості одного письменника чи групи авторів, у творах певного літературного напрямку чи жанру: концепт *Бог* у поетичній мові Г. Сковороди (Т. П. Вільчинська), концепти *життя* і *смерть* у творчості П. Тичини й А. Малишка періоду Великої Вітчизняної війни (Н. В. Агошкова), концепти *життя* і *смерть* у художньому світі Г. Квітки-Основ'яненка (І. Б. Іванова), концепт *земля* у поезії П. Филиповича (М. В. Кудряшова) тощо.

Поширення всебічних векторів інтерпретації *концепту* в науковій літературі останніх десятиліть як одиниць, що можуть поєднувати універсальну й національну специфіку, необхідність вивчення особливостей структурування концептів і встановлення їхньої взаємодії, відсутність дослідження низки концептів, зокрема й концепту 'зовнішність людини' і зумовили **актуальність теми** нашої статті.

Метою статті є визначення структури концепту 'зовнішність людини' на основі творів М. Стельмаха, В. Винниченка та Ю. Андруховича. Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**: 1) проаналізувати дефініції «концепту» та вказати власне розуміння концепту; 2) визначити смислове наповнення поняття 'зовнішність людини'; 3) запропонувати власну градацію концепту 'зовнішність людини'.

У когнітивній лінгвістиці концепт визначається як базова одиниця свідомості. Існування єдиного погляду на визначення поняття концепту немає, оскільки він виступає продуктом свідомості, що є предметом дослідження багатьох наук.

С. А. Аскольдов розуміє концепт як мисленнєве утворення, що у процесі мислення заміщує нам невизначену кількість однотипних предметів [1, с. 34-69]. За визначенням І. М. Стерніна і З. Д. Попова, «концепт є дискретним ментальним утворенням, що є базовою одиницею мисленнєвого коду людини ...» [9, с. 13].

О. О. Селіванова трактує концепт як інформаційну когнітивну структуру свідомості, певним чином організовану та вбудовану до колективної чи індивідуальної концептосистеми. «Зв'язки концепту із внутрішнім лексиконом (знанням у мові та про мову) підпорядковані механізмам взаємодії, кодовим переходам вербального й концептуального у свідомості людини» [10, с. 417 – 418].

Проте класичним стало тлумачення концепту О. Кубряковою: «Концепт – термін, що слугує для пояснення одиниць ментальних і психологічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відображає знання й досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної у психіці людини. Поняттю концепту відповідає уявленню про ті змісти, якими оперує людина у процесах мислення і які відбивають зміст досвіду та знання, деяких квантів знання» [5, с. 90].

Отже, концепт розуміємо як ментальне утворення в колективній мовній свідомості носіїв етнолінгвокультури, яке репрезентується в плані вираження низкою вербальних реалізацій і розкривається в плані змісту різноманітністю національно-специфічних смислових значень; концепт є продуктом когнітивного пізнання людини, зіткненням значення слова з особистим досвідом людини.

Мовна картина світу уявляється як сукупність, комбінація концептів, що отримують матеріальне вираження. У зв'язку з цим все частіше у когнітивній лінгвістиці набуває популярності дослідження авторської та національної мовних картин світу шляхом концептуального аналізу різних її складників.

Зовнішність як невід'ємний атрибут людини найкраще допомагає зрозуміти її індивідуальність. Дослідження зв'язку між зовнішніми ознаками людини і її психологічними характеристиками в історії розвитку знань здійснювалися за двома напрямками: перший – ставив своєю метою на основі зовнішніх ознак виявити психологічну сутність, другий – на основі внутрішніх властивостей (зокрема психологічних) виділити типи особистості, які відрізняються зовнішніми ознаками [7, с. 487].

Соціальна перцепція, фізіономіка, френологія, хіромантия, астрологія, графологія, антропология, криміналістична габітологія – це галузі знань, які намагалися за зовнішніми ознаками тих або інших частин тіла, виразними рухами та іншими особливостями поведінки людини виявити її психологічну сутність [7, с. 486].

Не залишають поза своєю увагою образ людини й лінгвісти та літературознавці. Досі одним із найбільш продуктивних засобів зображення й аналізу внутрішніх якостей головних героїв залишається їх портретна характеристика.

Як уже зазначалося, об'єктом нашої уваги є концепт 'зовнішність людини'. Проте для його аналізу слід з'ясувати структуру концепту в цілому. На сьогодні не існує єдиного підходу до визначення універсальних складників концепту та їх дефініцій. Так, В. І. Івашенко зробила спробу типологізувати концепти за ієрархічною організацією з виділенням суперконцептів, базових концептів, субконцептів та протоконцептів [4, с. 54–61].

Т. О. Євтушина виокремлює менші за обсягом елементи (концепти, підконцепти та слоти), які підпорядковуються верхньому суперконцепту. Підконцептами, на думку Т. О. Євтушиної, є фрагменти з частковим володінням вербалізованою інформацією, а слоти – найменші змістові компоненти, тобто домени [3, с. 7].

У своєму дослідженні Ю. І. Феценко, групуючи структурні частини концепту, використовує термінологію О. М. Кагановської, яка визначає мегаконцепт, мезоконцепт, макроконцепт і катаконцепт [12, с. 8].

М. С. Левіченко розглядає структуру концепту як ієрархічно пов'язані між собою відношеннями мега-, гіпер-, гіпо- і катаконцепти [6, с. 15].

А. Б. Підгорна у структурі виділених нею концептополів визначає такі ієрархічно впорядковані складники, як гіперконцепт, макроконцепти, концепти та гіпоконцепти, які перебувають в інтегративних, гіпо-гіперонімічних відносинах один з одним і у сукупності формують лінгвоконцептосферу твору [8, с. 16].

Отже, переконуємося, що на сьогодні єдиної прийнятої термінології для визначення структурних елементів концепту немає. Узагальнивши напрацювання науковців (В. В. Архелюк (1999), М. Ю. Бабенко (2004), О. Б. Головка (2009), Т. О. Євтушина (2005), Л. Ф. Когут (2005), О. С. Лех (2008), О. А. Моторний (2010), І. В. Павлова (2007), О. О. Петрушенко (2010), Т. В. Рудюк (2010), Т. В. Ткаченко (2006), М. Р. Ткачівська (2004), Л. В. Цвяк (2001), О. В. Шкуран (2011), а також доповнивши їх власними концептами, ми визначили, що мегаконцепту 'людина' підпорядковується 20 макроконцептів. У структурі ж макроконцепту 'зовнішність людини' визначаємо концепти, під концепти, мікроконцепти, сегменти та елементи.

Систему макроконцепту 'зовнішність людини' ми створювали, спираючись на ілюстративний матеріал письменників ХХ – поч. ХХІ століття, зокрема В. Винниченка, М. Стельмаха та Ю. Андруховича, представників різних літературних течій – модернізму, соцреалізму і постмодернізму. Ці постаті було обрано з метою зіставити відображення елементів мовної картини світу у різних історичний період.

Вершинному мегаконцепту 'людина' підпорядковані різні макроконцепти, які вже ставали об'єктом дослідження: 'національна належність' (за М. Ю. Бабенко); 'зовнішність' (за В. В. Архелюк; О. В. Шкуран; О. О. Петрушенко; Т. В. Рудюк); 'внутрішній світ' (за О. А. Моторним); 'фізичний стан' (за О. В. Шкуран; О. О. Петрушенко); 'вчинки' (за О. С. Лех); 'психіка людини' (за Т. О. Євтушиною); 'духовно-емоційний світ: душа, свідомість, розум, бажання' (за О. Б. Головка; І. В. Павловою); 'інтелектуальний світ' (за Т. В. Ткаченко); 'соціобіологічна основа існування', 'соціальна основа існування: соціальні стосунки, місце проживання', 'соціальний статус' (за Т. В. Рудюк); 'фізіологічні ознаки: стать, вік людини' (за Т. В. Рудюк; М. Ю. Бабенко); 'родинні зв'язки' (за Т. В. Рудюк; М. Ю. Бабенко); 'рід діяльності / заняття, професія'; 'прізвище / ім'я людини', 'заступник іменника' (за М. Ю. Бабенко) 'групи людей / окремого індивіда'; 'взаємостосунки' (за Т. В. Рудюк); 'побутова сфера' (за Т. В. Рудюк); 'життя' (за Т. В. Рудюк); 'смерть' (за Т. В. Рудюк).

У структурі макроконцепту 'зовнішність людини' виділяємо 6 основних концептів: 'голова', 'тіло', 'кінцівки', 'шкіра', 'зріст' та 'одяг'. Кожний концепт розкладається на підконцепти: 'голова' вміщує 'обличчя', 'волосся', 'вуха', 'форму черепа'; 'тіло' – 'шию', 'груди / перса', 'плечі', 'спину', 'живіт'; а концепт 'кінцівки' включає під концепти 'ноги' і 'руки'.

Найбільшим за будовою є концепт 'голова', у якому підконцепти поділяються на мікроконцепти та сегменти. Так, у підконцепті 'обличчя' визначено мікроконцепти 'чоло', 'очі', 'ніс', 'підборіддя', 'рот', 'борода', 'вуса', 'щоки', 'щелепи'; а у підконцепті 'волосся' – мікроконцепти 'чуб' і 'коса'.

У свою чергу, в межах мікроконцепту 'щоки' можна виокремити сегменти 'ямки' і 'рум'янець'; у мікроконцепті 'рот' – сегменти 'уста / губи', 'посмішка / сміх', 'зуби', 'язик', 'голос'; а до мікроконцепту 'очі' відносимо сегменти 'брови', 'вії', 'повіки', 'погляд' і 'сльози'.

Підконцепт 'ноги', який входить до концепту 'кінцівки', складається із мікроконцептів 'литки / стегна', 'коліна', 'п'ята', 'пальці', 'стопа', 'хода'; підконцепт 'руки' – із мікроконцептів 'пальці', 'зап'ястя' та 'лікоть'. Також мікроконцепт 'пальці' вміщує сегмент 'нігті'.

Досить складну будову має концепт 'одяг', у складі якого виокремлюємо такі підконцепти: 'святковий (урочистий) одяг', 'буденний одяг', 'чоловічий / жіночий / дитячий одяг', 'верхній одяг', 'поясний одяг', 'спідне', 'взуття', 'частини одягу', 'прикраси', 'аксесуари', 'головний убір'.

Підконцепт 'верхній одяг' включає мікроконцепти: 'нагрудний одяг', 'стеговий', 'плечовий'; а під концепт 'прикраси' – мікроконцепти 'прикраси руки', 'шийні прикраси', 'нагрудні прикраси', 'прикраси для вух', 'поясні прикраси'.

Концепти запропонованої ієрархії є взаємопов'язаними, оскільки значна кількість лексем сучасної української мови на позначення людини може актуалізувати кілька концептів одночасно.

Кожен із названих концептів можна аналізувати, враховуючи також їхні певні ознаки, тому визначаємо такі загальні елементи з емпіричною основою: 1) *форма*; 2) *розмір*; 3) *належність комусь*; 4) *колір*; 5) *вигляд*; 6) *врода / привабливість / звабливість*; 7) *емоційність / емоційна наповненість*; 8) *довжина*; 9) *вади*. Виокремлюємо також елементи, притаманні лише окремим концептам: 'обличчя' (*риси обличчя, вираз*), 'посмішка / усмішка' (*міра доброзичливості*), 'голос' (*сила, тон*), 'ніс' (*національна належність*), 'волосся' (*зачіска*), 'тіло' (*статура / фігура, повнота, фізична сила, хворобливий стан, комплекція*), 'литки / стегна' (*вік*), 'одяг' (*тканина, міра зношеності*).

Так, наприклад, у своїх творах М. Стельмах найчастіше змальовує під концепт 'обличчя' і акцентує увагу на мікроконцепті 'очі', як зазначав сам М. Стельмах: «*Усе на очах!*» [11, с. 236]. Із зовнішності персонажів, їхнього погляду одразу стає зрозумілим ставлення автора до дійової особи – позитивне або негативне.

Натомість В. Винниченко-модерніст, на відміну від М. Стельмаха, знаходить іншу деталь обличчя – мікроконцепт 'ніс'. Автор словами свого головного героя Якова Михайлюка («Записки Кирпатого Мефістофеля») стверджує: «*Мені здається, найвірніше дзеркало душі людини не очі, як гадають, а ніс. Бувають носи добрі, злі; м'які, тверді; важкі, легковажні; хитрі, простодушні*» [2, с. 207].

Ю. Андрухович відходить від традицій своїх попередників і не використовує зовнішній опис, зокрема портрет, як доповнення до характеру дійових осіб. Найяскравішим концептом, який описує автор, є 'одяг'.

Отже, макроконцепт 'зовнішність людини' має одну із найбільш розгалужених структур, яка складається із базових концептів, підконцептів, мікроконцептів та сегментів. Для більш детального та об'ємного аналізу зазначених компонентів варто звернути увагу й на елементи (колір, розмір, форму тощо).

У перспективі плануємо детально здійснити компаративний аналіз вираження досліджуваного концепту у творах згаданих письменників.

Література:

1. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М., 1997. – С. 312.
2. Винниченко В. К. Вибрані твори : Оповідання. Повість. Романи / В. К. Винниченко. – К. : Грамота, 2005. – 928 с.
3. Євтушина Т. О. Лінгвостилістичний потенціал фразеології у творах В. Стефаніка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Т. О. Євтушина. – К., 2005. – 14 с.
4. Іващенко В. Л. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору // Мовознавство. – 2004. – № 1. – С. 54–61.
5. Краткий словарь когнитивных терминов / [Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина]; под. общ. ред. Е. С. Кубряковой. – М. : филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1996. – 245 с.
6. Левіщенко М. С. Лінгвокультурні особливості пізнього вікторіанського дискурсу (на матеріалі англійської художньої прози кінця ХІХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / М. С. Левіщенко. – Херсон, 2011. – 22 с.
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. – К. : Центр учбової літератури, 2005. – 688 с.

8. Підгорна А. Б. Лінгвальні засоби актуалізації авторських моделей світу в романах сестер Бронте : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / А. Б. Підгорна. – Одеса, 2008. – 21 с.
9. Попова З. Д., Стернин И. А. Понятие «концепт в лингвистических исследованиях. – Воронеж, 1999. – 312 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
11. Стельмах М. П. Твори: В 7-и т.– Т.5. / М. П. Стельмах. – К. : Дніпро, 1983. – 383 с.
12. Фещенко Ю. І. Ідіоматичний простір «НОМО SOCIALIS» у сучасній англійській мові : лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови / Ю. І. Фещенко. – К., 2007. – 21 с.

УДК 811.111+81'373.42

І. В. Лосєва,

Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів

ТИПОВІ ПРИЙОМИ ВИКОРИСТАННЯ ІДИОМ В ПОЛІТИЧНІЙ ПОЛЕМІЦІ

У статті розглянуто типові прийоми використання ідіом в політичній полеміці з урахуванням загального визначення фразеологізмів та основних понять фразеології. Подано теоретичні засади вивчення фразеологізмів вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. Описано неоднозначний характер структурних та семантичних особливостей фразеологічних одиниць. Проаналізовано різні підходи щодо принципів класифікації фразеологізмів. Подано аналіз та наведено приклади найбільш вживаних структурних моделей ідіоматичних одиниць в промовах Б. Обама.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, ідіома, структурна модель, фразеологічні зрощення, класифікація.

ТИПИЧНЫЕ ПРИЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИДИОМ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОЛЕМИКЕ

В статье рассмотрены типичные приемы использования идиом в политической полемике с учетом общего определения фразеологизмов и основных понятий фразеологии. Представлены теоретические основы изучения фразеологизмов отечественными и зарубежными лингвистами. Описан неоднозначный характер структурных и семантических особенностей фразеологических единиц. Проанализированы различные подходы относительно принципов классификации фразеологизмов. Дан анализ и приведены примеры наиболее употребляемых структурных моделей идиоматических единиц в речах Б. Обама.

Ключевые слова: фразеологическая единица, идиома, структурная модель, фразеологическое сращение, классификация.

TYPICAL TECHNIQUES OF IDIOMS IN THE POLITICAL DEBATE

The article deals with the typical techniques of using idioms in the political debate. The research is done with consideration of the general definition of the basic concepts of phraseological units and phraseology itself. The theoretical basis of the study of phraseology by Ukrainian and foreign linguists are described. The ambiguous nature of structural and semantic features of phraseological units is discussed. Different approaches to the principles of phraseology classification are analyzed. The analysis of structural models is based on the classification introduced by a famous researcher in the field of phraseology O. Kunin. Implementation of suggested classification makes it possible to distinguish between two types of structural units which are being studied: phraseological units with the structure of a word combination and phraseological units with the structure of a sentence. The examples of the most common structural models of idiomatic units in the speeches of Barack Obama are provided. It is pointed out that the use of certain structural models makes the political speeches more expressive and persuasive. The desired impact on the audience to some extent is possible due to the usage of idiomatic units in the political speeches.

Key words: phraseological unit, idiom, structural model, phraseological seam, classification.

Вивчення фразеології в цілому, і зокрема, ідіоматичних одиниць, та способів їх вживання, неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних досліджень, що є відображено у великому доробку таких науковців як: Ш. Балі, А. Потєбня, В. В. Виноградов, В. Тєлія, М. Шанський, О. О. Тараненко, Д. Х. Баранник, В. М. Мокієнко, В. Г. Костомаров, Б. О. Коваленко, та інші. Проте, причини та способи вживання фразеологічних одиниць, у текстах політичного дискурсу заслуговують подальшого вивчення, оскільки використання ідіоматичних одиниць є знаковим для простору політичної полеміки.

Метою та завданням даної статті є дослідити функціонування ідіом та проаналізувати найхарактерніші типові прийоми використання цих одиниць у політичному дискурсі. Для проведення даного дослідження було обрано щорічне звернення президента Сполучених Штатів Б. Обама до Конгресу «*An America Built to Last*» [1].

Актуальність теми є очевидною, оскільки, ідіоматичні одиниці є невід'ємним компонентом політичного дискурсу, які сприяють реалізації експресивності у тексті, а також використовуються для збільшення емоційного навантаження на слухача. Загальне визначення фразеологізму дав французький вчений Ш. Балі, а у працях В. Виноградова були поставлені питання про основні поняття фразеології, надана класифікація ФО куди були включені і Ю. Серед сучасних мовознавців вагомий внесок зробив Р. Спієрс, який включив до Ю речення різного характеру, як, наприклад, кліше та мовні штампи. Перед тим як аналізувати типові прийоми використання ідіом в політичній полеміці, варто з'ясувати та окреслити, що ж саме закладено у поняття «ідіоматичні одиниці» або ж «ідіоми», оскільки до сьогодні все ще не існує єдиного визначення терміна «ідіома». Впродовж років у вітчизняному мовознавстві існувала традиція називати ідіоми «фразеологічними зрощеннями», за термінологією відомого радянського мовознавця акад. В. Виноградова, який розподілив фразеологічні одиниці на фразеологічні зрощення, до яких і відносимо ідіоми, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [2, с. 144]. Проте, на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки, науковці, а зокрема, Ю. І. Фещенко визначає ідіому «як стійкий комплекс, представлений словом, словосполученням чи реченням із цілком або частково переосмисленим значенням компонентів, що має емоційне забарвлення» [3, с. 125]. У своєму науковому доробку О. М. Мосейчук, опираючись на думку О. І. Смирницького, стверджує, що ідіоми є різновидом фразеологічних одиниць, де фразеологічна одиниця – родове поняття, а ідіома – вдове, наголошуючи, що головною ознакою ідіоми є ідіоматичність, яка полягає в образності, частковому або повному переосмисленні і невмотивованості значення [4, с. 270]. Саме ідіоматичність відрізняє ідіоми від решти фразеологічних одиниць. Поряд з цим, вчені також виділяють і спільні з фразеологічними одиницями риси, а саме: стійкість, надслівність, немодильованість, стилістичне забарвлення, емоційне напруження, а також багатоконцентність, релятивна сталість, відтворюваність тощо [5, с. 5]. Проте, в британському та американському мовознавстві підхід до ви-